

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

**Методичні вказівки до практичних занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань – 23 «Соціальна робота»
спеціальності – 232 «Соціальне забезпечення»
освітньо-професійної програми – «Соціальне забезпечення»
денної та заочної форм навчання**

Луцьк 2020

До друку

Голова навчально-методичної ради факультету фінансів, обліку, лінгвістики та права _____ І.Є. Андрущак

Затверджено навчально-методичною радою факультету фінансів, обліку, лінгвістики та права Луцького НТУ, протокол № 4 від «9» грудня 2020 р.

Електронна копія друкованого видання передана для внесення в репозитарій Луцького НТУ

Директор бібліотеки _____ С.С. Бакуменко

Рекомендовано до видання на засіданні кафедри соціального забезпечення та гуманітарних наук Луцького НТУ, протокол № 5 від «9» грудня 2020 р.

Завідувач кафедри соціального забезпечення та гуманітарних наук _____ О. М. Жук

Укладач: І. В. Сушик, кандидат історичних наук, доцент кафедри соціального забезпечення та гуманітарних наук Луцького НТУ

Рецензент: О. М. Жук, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри соціального забезпечення та гуманітарних наук Луцького НТУ

Відповідальний за випуск: О. М. Жук, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри соціального забезпечення та гуманітарних наук Луцького НТУ

Соціальний менеджмент [Текст] : Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань – 23 «Соціальна робота» спеціальності – 232 «Соціальне забезпечення» освітньо-професійної програми – «Соціальне забезпечення» денної та заочної форм навчання / уклад. І.В. Сушик. – Луцьк : Луцький НТУ, 2020. – 32 с.

Методичне видання складене відповідно до діючої програми курсу «Соціальний менеджмент» з метою визначення завдань до практичних занять студентів та надання методичної допомоги у процесі виконання. Приведені основи теоретичного матеріалу з курсу і загальні вказівки оформлення робіт.

© Сушик І.В., 2020

ЗМІСТ

I.	Пояснювальна записка	4
II.	Структура навчальної дисципліни	6
III.	Тематика змістових модулів та методичні вказівки до практичних занять	7
Змістовий модуль 1.		
Теоретичні засади соціального менеджменту		
1.	Соціальна сфера в Україні: структура та особливості. Соціальне забезпечення населення України.	7
2.	Менеджмент як сучасний напрямок соціального управління	8
3.	Еволюція розвитку управління в соціальній сфері	9
4.	Основні принципи соціального менеджменту	11
5.	Методи соціального менеджменту	12
Змістовий модуль 2.		
Практичне застосування менеджменту в соціальній роботі		
6.	Управління соціальними процесами	13
7.	Соціально-економічний маркетинг як складова соціального менеджменту	14
8.	Управління персоналом в соціальному менеджменті	16
9.	Самоменеджмент	17
10.	Соціальне партнерство	19
11.	Соціальні проекти та програми в системі соціальної роботи	20
12.	Інформаційне забезпечення соціального менеджменту	21
13.	Механізми соціального менеджменту на мікро- та макрорівні.	23
14.	Управління конфліктами. Супервізія та менеджмент соціального забезпечення	25
15.	Особливості управління соціальною сферою в зарубіжних країнах	26
IV.	Список рекомендованої літератури	28
V.	Орієнтовний перелік запитань до іспиту	30

I. Пояснювальна записка

Мета вивчення дисципліни – формування у майбутніх фахівців сучасного управлінського мислення та системи знань у сфері соціального менеджменту, набуття умінь щодо прийняття обґрунтованих управлінських рішень у сфері соціального забезпечення населення.

Завдання вивчення дисципліни:

- оволодіти системою знань з основ менеджменту;
- знати функції менеджменту соціальної роботи, його принципи і закономірності;
- вміти управляти трудовими ресурсами, знати мотиваційні теорії трудової діяльності;
- оволодіти основами управління майбутньою проектною діяльністю;
- знати, відрізнити такі поняття, як «менеджмент соціальної роботи», «управління соціальною роботою» й володіти механізмами й схемами реалізації на практиці;
- вміти застосовувати різноманітні стилі керівництва у відповідній ситуації, методи вирішення конфліктів;
- вміти організувати й координувати соціальну роботу з різноманітними категоріями клієнтів.

Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни.

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні завдання у сфері міжнародних відносин у цілому та міжнародних економічних, зокрема, професійної діяльності (у т.ч. у процесі навчання), що передбачає застосування новітніх теорій та методів при здійсненні комплексних досліджень світогосподарських зв'язків.

Загальні компетентності

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК 5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 10. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 12. Здатність працювати в команді.

ЗК 13. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 14. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК 15. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

ЗК 16. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахові компетенції спеціальності

ФК 3. Здатність консультувати з питань соціального забезпечення різним групам населення, що опинилися у складних життєвих обставинах.

ФК 5. Здатність до співпраці у міжнародному середовищі та розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.

ФК 14. Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері.

Після завершення вивчення дисципліни студент повинен:

знати:

- еволюцію розвитку управління в соціальній сфері, функції менеджменту;
- основні принципи і закономірності менеджменту соціальної роботи;
- види та методи управління;
- моделі й методи прийняття рішення в соціальних групах, організаціях;
- тактику ділових взаємин у колективі;
- типологію організаційної культури, вплив соціальної культури на управлінську діяльність;
- механізми соціального менеджменту на мікро- та макрорівні;
- специфіку управління соціальною сферою в зарубіжних країнах.

уміти:

- використовувати закономірності, форми і методи в управлінні соціальною роботою;
- проводити емпіричний аналіз ефективності управлінської роботи в групах, колективах та в інших соціальних об'єктах;
- планувати і здійснювати управлінську діяльність в соціальних групах, колективах;
- характеризувати сучасні напрямки менеджменту соціальної роботи;
- управляти трудовими ресурсами, знати мотиваційні теорії трудової діяльності;
- застосовувати різноманітні стилі керівництва у відповідній ситуації, методи вирішення конфліктів;
- організовувати й координувати соціальну роботу з різноманітними категоріями клієнтів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 год. / 4 кредити ECTS. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

II. Структура навчальної дисципліни

№п /п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
		денна форма			заочна форма		
		у тому числі			у тому числі		
		л	п	с.р.	л	п	с.р.
<u>Змістовий модуль 1. Теоретичні засади соціального менеджменту</u>							
1.	Соціальна сфера в Україні: структура та особливості. Соціальне забезпечення населення України.	2	2	4		1	7
2	Менеджмент як сучасний напрямок соціального управління	2	2	4	1	1	7
3.	Еволюція розвитку управління в соціальній сфері	2	2	4			7
4	Основні принципи соціального менеджменту	2	2	4	1	1	7
5.	Методи соціального менеджменту	2	2	4			7
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>		10	10	20	2	3	35
<u>Змістовий модуль 2. Практичне застосування менеджменту в соціальній роботі</u>							
6	Управління соціальними процесами	2	2	4		1	7
7.	Соціально-економічний маркетинг як складова соціального менеджменту	2	2	4			7
8	Управління персоналом в соціальному менеджменті	2	2	4			7
9.	Самоменеджмент	2	2	4		1	7
10.	Соціальне партнерство	2	2	4			7
11.	Соціальні проекти та програми в системі соціальної роботи	2	2	4	1		7
12.	Інформаційне забезпечення соціального менеджменту	2	2	4			7
13.	Механізми соціального менеджменту на мікро- та макрорівні.	2	2	4		1	7
14.	Управління конфліктами. Супервізія та менеджмент соціального забезпечення	2	2	4			7
15.	Особливості управління соціальною сферою в зарубіжних країнах	2	2	4	1		12
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>		20	21	40	2	3	75
<i>Усього годин</i>		30	30	60	4	6	110

III. Тематика змістових модулів та методичні вказівки до практичних занять

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади соціального менеджменту

Практичне заняття 1.

Соціальна сфера в Україні: структура та особливості. Моделі соціальних держав у світі

1. Зміст понять «соціальна політика», «соціальна сфера», «соціальне забезпечення».
2. Особливості функціонування та розвитку соціальної сфери України.
3. Моделі соціальних держав у світі.
4. Вітчизняна модель соціальної політики.

Ключові терміни та поняття: соціальна сфера, соціальна політика, моделі соціальної політики, моделі соціальних держав, соціально-економічне моделювання.

Література: [1-15], [20], [25], [29].

Теми рефератів

1. Модель соціально орієнтованої держави на прикладі (країна на вибір).
2. Континентальна модель соціального розвитку.
3. Відмінності скандинавської та південно-європейської моделі соціального розвитку.
4. Індекс людського розвитку.
5. Індекс якості життя.

Методичні вказівки

Вивчення теми варто розпочати із пояснення термінів «соціальна сфера», «соціальна політика», «соціальне забезпечення». Відзначте, що в національній економічній системі соціальна сфера займає важливе місце як комплекс галузей, діяльність яких направлена на формування загальних умов всебічного розвитку особистості, забезпечення розширеного відтворення трудового, інтелектуального і споживчого потенціалу суспільства.

Зазначте, що поняття «соціальна сфера» не має єдиного трактування і теоретичного обґрунтування, хоча і широко використовується в сучасній економічній літературі та господарсько-управлінській практиці. Соціальну сферу науковці розглядають як сектор економіки, як сукупність галузей, як сукупність послуг, як сферу діяльності людей і т.ін.

У другому питанні зупиніться на особливостях функціонування та розвитку соціальної сфери України. Звуважте, що саме в соціальній сфері проявляється сутність соціальної політики держави, реалізується соціальний

захист і соціальні права людини. Саме тому ефективне функціонування соціальної сфери є пріоритетним завданням соціально-економічного розвитку держави.

Наступне питання передбачає вивчення моделей соціальної політики. Відзначте, що різним державам притаманні різні моделі соціальної політики. Крім того, існує сукупність моделей (режимів добробуту), які відрізняються обсягом пільг та обґрунтуванням права на їх отримання, способом фінансування та організацією. Суттєвим чинником, що відрізняє соціальні моделі держав є структура та конфігурація, поєднання найважливіших інститутів соціального захисту – страхування, соціальної допомоги, державного соціального забезпечення, медичної допомоги та освіти тощо.

На основі розглянутого матеріалу, спробуйте схарактеризувати вітчизняну модель соціальної політики, покажіть її сильні і слабкі сторони. Досвід якої з наведених соціальних держав став би корисним для України, відповідь аргументуйте.

Запитання для самоконтролю знань

1. Поясніть термін «соціальна політика».
2. Що таке Індекс людського розвитку.
3. Коротко схарактеризуйте суть моделей соціальних держав у світі.
4. Поясніть суть скандинавської моделі соціального розвитку.
5. У чому особливість континентальної моделі соціального розвитку?

Практичне заняття 2.

Менеджмент як сучасний напрямок соціального управління

1. Менеджмент як специфічна сфера людської діяльності.
2. Виникнення і становлення соціального менеджменту.
3. Предмет соціального менеджменту.
4. Методи та функції соціального менеджменту як науки.

Ключові терміни та поняття: соціальні відносини, менеджмент, соціальний менеджмент, соціальні процеси, соціальна сфера, соціально-економічне моделювання, соціально-економічний експеримент, соціологічні дослідження, статистика, функції соціального менеджменту.

Література: [1-15], [23], [25], [27].

Теми рефератів

1. Роль соціального менеджменту у функціонуванні та розвитку суспільства.
2. Історія розвитку соціального менеджменту.
3. Суб'єкти та об'єкти соціального менеджменту їх суть та характеристика.
4. Сфери життєдіяльності людей як об'єкти соціального менеджменту.
5. Менеджмент як мистецтво і майстерність управління.

Методичні вказівки

Пристаючи до розгляду теми відзначте, що економіка в ринкових умовах потребує підвищення ролі менеджменту. Сучасний менеджмент – особлива галузь знань і професійної підготовки керівників і спеціалістів у різних сферах діяльності. Ефективно управляти сучасним підприємством або його підрозділами неможливо без розуміння сутності й змісту менеджменту. Для розуміння теми необхідно з'ясувати суть понять «менеджмент», «управління», «соціальний менеджмент».

Окремо зупиніться на питанні виникнення і становлення соціального менеджменту як галузі наукового знання. З'ясуйте предмет та об'єкт соціального менеджменту. Покажіть структуру та роль соціального менеджменту у функціонуванні та розвитку суспільства. Зупиніться на основних видах і формах соціального менеджменту, наведіть та проаналізуйте класифікацію видів соціального менеджменту.

Далі проаналізуйте методи та функції соціального менеджменту. Зауважте, що методи соціального менеджменту – це, перш за все, методи соціального нормування (правила трудового розпорядку, види дисциплінарного впливу та ін.), соціального регулювання (договори, системи розподілу), морального стимулювання (заохочення), методи мотивації, психологічні методи, а також методи економічного стимулювання, організаційно-адміністративні методи і методи самоврядування.

Функції соціального менеджменту є складовою частиною будь-якого процесу управління, основними з яких є: планування; прийняття рішення; організації; мотивації; координації; контролю; прогнозування; комунікації тощо. Завершуючи розгляд теми зробіть короткі висновки по кожному з питань.

Запитання для самоконтролю знань

1. Поясніть походження терміна «менеджмент».
2. Покажіть різницю між поняттями «менеджмент» та «управління».
3. Що є предметом соціального менеджменту?
4. У чому полягає затребуваність соціального менеджменту як науки?
5. Назвіть функції соціального менеджменту.

Практичне заняття 3.

Еволюція розвитку управління в соціальній сфері

1. Еволюція менеджменту: передумови виникнення та становлення.
2. Основні етапи управлінських революцій.
3. Зародження управлінської діяльності на українських землях.
4. Соціальне управління та його види.
5. Роль соціальних інститутів в управлінні суспільством.

Ключові терміни та поняття: еволюція менеджменту, управління, історія управління, управлінські революції, соціальне управління, соціальні інститути.

Література: [1-15], [23], [25], [27].

Теми рефератів

1. Засади управління у первісному суспільстві.
2. Управління в стародавніх цивілізаціях.
3. Управлінська думка епохи феодалізму.
4. Роберт Оуен – батько сучасного менеджменту.
5. Розвиток управлінської думки за часів Київської Русі.

Методичні вказівки

Пропонована до вивчення тема ставить за мету проаналізувати основні етапи формування менеджменту як особливого виду людської діяльності. Для початку варто відзначити, що діяльність з управління людьми у процесі виробництва має давню історію, наукова теорія менеджменту сформувалася лише на початку ХХ ст. Прослідкуйте еволюцію менеджменту на прикладі різних суспільств (первісного, рабовласницького, феодального тощо). Поміркуйте, які управлінські функції виконували рабовласники, підприємці (власники майстерень, готелів), заможні торговці, землевласники, а також перші професійні менеджери – управителі і наглядачі рабовласницьких маєтків та ін. Прослідкуйте, як змінюються функції управління зі зміною суспільства.

Наведіть приклади з історії управління. Зауважте, що висловлювання з проблем менеджменту можна знайти і на єгипетських папірусах, і на глиняних табличках з берегів Тигру та Євфрату, і на шовкових сувоях, що збереглися з часів Піднебесної імперії. Вважається, що саме Шумерська держава поклала початок управлінської думки. Прикладом ефективного управління може бути Римська імперія, котра проіснувала сотні років.

Прослідкуйте та схарактеризуйте основні етапи управлінських революцій від першої релігійно-комерційної, яка виникла близько 3 тис. років до н.е. до шостої (від середини ХХ ст., яка триває до нашого часу) і отримала назву «тихої управлінської революції». Дізнайтеся, у чому суть кожного з пройдених етапів. Як самостійна теоретична дисципліна наука управління виникла на рубежі ХІХ–ХХ ст. У цей період уперше було поставлено питання про роль менеджменту як самостійної сфери наукового знання.

Окремо розгляньте питання зародження управлінської діяльності на українських землях. Розвиток управління в соціальній сфері в Україні в Литовсько-Польську та Козацьку добу. Управлінська діяльність в соціальній сфері в Україні в ХІХ – на поч. ХХ ст. Розвиток управлінської науки в Україні в радянський та пострадянський періоди.

Проаналізуйте визначення «соціальне управління – вид управління, процес впливу на суспільство, соціальні групи, окремих індивідів з метою впорядкування їх діяльності, підвищення рівня організованості соціальної системи. Відзначте загальні риси соціального управління та його види (державне управління, місцеве (муніципальне) самоврядування, громадське

самоврядування). На завершення теми проаналізуйте роль соціальних інститутів в управлінні суспільством.

Запитання для самоконтролю знань

1. Наведіть приклади вмілих управлінців в історії людства.
2. З якими суспільними подіями пов'язують основні етапи управлінських революцій?
3. Продемонструйте специфіку управління в стародавніх цивілізаціях.
4. Назвіть час виникнення науки управління як самостійної галузі знань.
5. Поясніть причину виникнення менеджменту соціальної сфери.

Практичне заняття 4.

Основні принципи соціального менеджменту

1. Класифікація принципів соціального менеджменту.
2. Централізація і децентралізація в управлінні.
3. Демократизація управління.

Ключові терміни та поняття: закони соціального менеджменту, механізм дії законів соціального менеджменту, принципи соціального менеджменту, централізація управління, децентралізація управління, демократизація управління.

Література: [1-15], [23], [24], [25], [27].

Теми рефератів

1. Основні закони соціального менеджменту та їх характеристика.
2. Зв'язок законів соціального менеджменту із законами розвитку суспільства.
3. Суть, зміст і структура принципів соціального менеджменту.

Методичні вказівки

Вивчення теми розпочніть із повторення матеріалу лекційного курсу, зокрема питання про закони соціального менеджменту. Нагадайте, які існують механізми дії законів соціального менеджменту, в чому специфіка кожного з них. Покажіть взаємозв'язок законів та принципів соціального менеджменту. Для цього зупиніться на тлумаченні поняття «принципи менеджменту». Звертайте увагу, що це правила, основні положення та норми, якими керуються у процесі управління, вони будуються на законах розвитку суспільства і мають правове оформлення.

Далі спробуйте класифікувати принципи соціального менеджменту. Наведіть приклади досліджень з історії менеджменту, де вчені різних часів наголошували на важливості їх дотримання. Поміркуйте, наскільки змінилися принципи менеджменту. Які з фундаментальних принципів є актуальними незалежно від зміни соціально-економічної структури суспільства та інших чинників.

Відзначте, що важливим принципом управління є раціональне поєднання централізації і децентралізації як основи формування організаційних структур. Зупиніться детальніше на кожній із систем господарювання (централізованих та децентралізованих), дайте їм характеристику, покажіть переваги та недоліки, продемонструйте це на прикладах з історії. Поміркуйте, чому важливим є поєднання централізації і децентралізації управління. Зробіть узагальнюючі висновки по темі.

Запитання для самоконтролю знань

1. Поясніть, що таке принципи менеджменту.
2. У чому суть централізованої форми управління?
3. У чому суть децентралізованої форми управління?
4. Назвіть принципи демократизації управління.
5. Назвіть основні принципи соціальної політики України.

Практичне заняття 5.

Методи соціального менеджменту.

1. Зміст і специфіка методів соціального менеджменту.
2. Адміністративні методи менеджменту.
3. Соціально-психологічні методи менеджменту.
4. Менеджмент персоналу.
5. Самоуправління як метод соціального менеджменту

Ключові терміни та поняття: методи соціального менеджменту, менеджмент персоналу, самоуправління.

Література: [1-15], [23], [24], [25], [27], [30].

Теми рефератів

1. Соціально-психологічні методи управління: зміст, специфіка.
2. Кадрова політика в менеджменті.
3. Управління групами, побудова команд.
4. Самоуправління та самоменеджмент.
5. Психологія управління.

Методичні вказівки

Вивчення теми розпочніть із пояснення суті та змісту методів соціального менеджменту. Для початку варто наголосити, що під поняттям «методи менеджменту» розуміють сукупність способів впливу керуючої системи управління на керовану. Зміст і специфіка цих методів можуть бути різними і залежати від багатьох причин (умов). Зауважте, що методи характеризуються: спрямованістю (орієнтація на систему, об'єкт управління); змістом (специфіка прийомів і способів впливу); організаційною формою.

Подальший розгляд теми сфокусуйте на вивчення таких методів менеджменту як адміністративний, економічний, соціально-психологічний. Зверніть увагу на те, що методи, як правило, пов'язані між собою, їх поділ на групи є умовним. До прикладу, економічні методи базуються на дії економічних законів і включають: створення умов для самостійного функціонування системи управління; системи економічних стимулів ефективної роботи персоналу на підприємстві; розрахунки фонду оплати праці і продуктивності праці; форми і системи оплати праці, системи преміювання працівників; розрахунки собівартості продукції, доходу, прибутку ін.

Запитання для самоконтролю знань

1. У чому полягає специфіка методів соціального менеджменту?
2. Назвіть відомі Вам методи менеджменту.
3. Наскільки ефективними є соціально-психологічні методи менеджменту?
4. Менеджмент персоналу.
5. У чому суть самоуправління як методу соціального менеджменту ?

Змістовий модуль 2.

Практичне застосування менеджменту в соціальній роботі

Практичне заняття 6.

Соціальна політика. Управління соціальними процесами

1. Соціальна політика як основа управління соціальними процесами і системами.
2. Регулювання зайнятості населення.
3. Державне регулювання доходів населення.
4. Соціальні проблеми міграції і напрямки їх вирішення.

Ключові терміни та поняття: соціальні процеси, державне регулювання зайнятості населення, механізм регулювання зайнятості населення, рівень життя, «споживчий кошик», мінімальний «споживчий кошик», «якість життя», раціональний рівень споживання, соціальна допомога, міжнародна міграція робочої сили, еміграція, імміграція, рееміграція.

Література: [1-15], [23], [24], [25], [27].

Теми рефератів

1. Доходи населення і показники соціальної забезпеченості.
2. Механізм державного регулювання доходів населення.
3. Міжнародна міграція робочої сили як соціальне явище.
4. Соціально-економічні наслідки міжнародної міграції робочої сили.
5. Регулювання міжнародних міграційних процесів.

Методичні вказівки

Вивчення теми розпочніть із з'ясування суті понять «соціальна політика» та «соціальне управління». Наголосіть, що саме соціальна політика є основою управління соціальними процесами і системами. Дізнайтеся, яким є головні задачі та напрямки соціальної політики в перехідному постсоціалістичному суспільстві. Визначте основні напрямки соціальної політики органів державної влади та місцевого самоврядування на сучасному етапі розвитку України.

Далі зупиніться на питаннях управління такими соціальними процесами як регулювання зайнятості населення, державне регулювання доходів населення, регулювання міграційних процесів. Для цього віднайдіть матеріали, що роз'яснюють принципи та механізм державного регулювання зайнятості населення, програми регулювання зайнятості (активні, пасивні).

Розгляньте питання доходів населення і показники соціальної забезпеченості. Важливо проаналізувати такі поняття, як «рівень життя»; «споживчий кошик» (мінімальний «споживчий кошик», раціональний рівень споживання); «якість життя». Механізм державного регулювання доходів населення. Принципи політики регулювання доходів населення. Державний механізм регулювання доходів: регулювання оплати праці та інших первинних доходів населення і підприємств; регулювання доходів через податкову систему; перерозподіл через державний бюджет; регулювання кінцевого споживання товарів і послуг.

Складовою управління соціальними процесами є проблеми міграції. Розгляньте причини міграції робочої сили, класифікацію міжнародної міграції робочої сили, соціально-економічні наслідки міжнародної міграції робочої сили, проаналізуйте категорії мігрантів. Поцікавтеся, якими є цілі державного регулювання міграційних процесів; рівні державного регулювання міграційних процесів (національний, міждержавний, міжнародний) та методи регулювання міжнародної міграції робочої сили.

Запитання для самоконтролю знань

1. Поясніть, як відбувається державне регулювання доходів населення?
2. Поясніть поняття «споживчий кошик», мінімальний «споживчий кошик», «якість життя».
3. Поясніть питання «міграція», «еміграція», «рееміграція».
4. Назвіть причини міграції робочої сили, основні напрямки пересування.
5. Якими можуть бути наслідки міжнародних міграційних процесів?

Практичне заняття 7.

Соціально-економічний маркетинг як складова соціального менеджменту

1. Передумови та історія виникнення соціального маркетингу.
2. Концепції соціального маркетингу.
3. Основні види соціального маркетингу.

4. Соціальна відповідальність бізнесу. Моделі соціальної відповідальності бізнесу.

Ключові терміни та поняття: маркетинг, концепції маркетингу, соціальна відповідальність бізнесу, моделі соціальної відповідальності бізнесу, філантропія, волонтерство, фандрейзинг.

Література: [1-15], [23], [24], [25], [26].

Теми рефератів

1. Європейська модель соціально відповідального бізнесу.
2. Американська модель соціально відповідального бізнесу.
3. Скандинавська модель соціально відповідального бізнесу.
4. Японська модель соціально відповідального бізнесу.
5. Соціально відповідальна політика організації (організація, фірма на вибір).

Методичні вказівки

Розгляд теми розпочніть із понять «маркетинг», «соціальний маркетинг». Відзначте при цьому, що соціальний маркетинг є відносно новим і перспективним напрямком, що дозволяє не тільки зміцнити позиції маркетингу в сучасному світі, а й розширити коло проблем, які можна вирішити за допомогою маркетингового підходу до забезпечення збалансованого та сталого розвитку.

Термін «соціальний маркетинг» був вперше використаний в 1971 р. і позначав спробу застосування принципів маркетингу і його техніки для сприяння вирішенню соціальних завдань, реалізації соціальних ідей, а також в процесі соціальних дій. Саме тоді в сферу діяльності компаній все частіше стало влітатися рішення різних суспільних проблем. У словнику-довіднику Е. Голубков визначає соціальний маркетинг як «маркетинг, що полягає в розробці, реалізації та контролі соціальних програм, спрямованих на підвищення рівня сприйняття певних верств громадськості деяких соціальних ідей, рухів або практичних дій». Зупиніться на концепціях маркетингу (виробнича; концепція вдосконалення товару; концепція інтенсифікації комерційних зусиль), дайте коротку характеристику кожної з наведених концепцій. Окремо розгляньте види маркетингу.

У четвертому питанні з'ясуйте зміст понять «соціальна відповідальність бізнесу», «корпоративна соціальна відповідальність», «корпоративна соціальна сприйнятливість», «корпоративна соціальна діяльність», «корпоративна соціальна добросовісність», «корпоративне громадянство». Поцікавтеся, де і коли виникла ідея соціальної відповідальності бізнесу. Прослідкуйте еволюцію розуміння соціальної відповідальності бізнесу в концепціях вчених (Г. Боуена, Кіта Девіса, А. Керролла та ін.). Навзвіть та схарактеризуйте моделі соціальної відповідальності бізнесу.

Запитання для самоконтролю знань

1. Дайте визначення поняття «соціальна відповідальність бізнесу»?
2. Продемонструйте еволюцію розуміння соціальної відповідальності бізнесу, спираючись на концепції вчених.
3. Назвіть рівні соціальних і моральних зобов'язань підприємства.
4. Наведіть приклади соціально відповідальної поведінки на рівні країни, підприємства, керівника.

Практичне заняття 8.

Управління організаційними процесами

1. Поняття «група», «колектив», «організація», «підприємство».
2. Сутність, зміст і роль планування в управлінні організацією.
3. Управління організаційною поведінкою.
4. Управління персоналом в соціальному менеджменті.
5. Складові здорового психоемоційного клімату в організації.
6. Управління конфліктами і стресами в організації.

Ключові терміни та поняття: управління організацією, організаційна поведінка, корпоративна культура, управління персоналом, міжособистісні взаємини, морально-психологічний клімат, психологічна атмосфера, психологічна сумісність, трудові конфлікти.

Література: [1-15], [23], [24], [25], [27].

Теми рефератів

1. Класифікація цілей організації. «Дерево цілей організації».
2. Управління конфліктами і стресами в організації.
3. Поняття «тімблдинг», психологія тімблдингу.
4. Емоційний інтелект персоналу як основа ефективного розвитку організації.
5. Деструктивні елементи морально-психологічного клімату організації: мобінг, босинг, стафінг, булінг, «сендвіч-мобінг».

Методичні вказівки

Важливою складовою соціального менеджменту є управління організаційними процесами та управління персоналом. Розгляньте поняття «група», «колектив», «організація», «підприємство», поясніть чим вони відрізняються. Виділіть ознаки колективу, типи колективів, фактори впливу на ефективність роботи колективу. З'ясуйте зміст і роль планування в управлінні організацією.

Зауважте, що третина свідомого життя людини проходить на роботі. І те, в яких умовах протікає трудова діяльність, яка загальна психологічна обстановка в колективі, якими є ділові та особисті взаємини, має великий вплив на результати праці і життя людини. Залежно від характеру морально-психологічного клімату його вплив на особистість буде різним: він може стимулювати до праці, піднімати настрої, вселяти бадьорість і впевненість, або,

навпаки, діяти гнітюче, знижувати активність і енергію, приводити до виробничих і моральних втрат.

Відзначте, що для характеристики взаємин в колективі часто використовують синонімічні поняття «психологічний клімат», «морально-психологічний клімат», «психологічна атмосфера» тощо. Соціально-психологічний клімат це якісний аспект міжособистісних стосунків, що виявляється у сукупності внутрішніх (психологічних) умов, які сприяють або перешкоджають продуктивній спільній діяльності і всебічному розвитку особистості у групі. Спробуйте визначити складові здорового психоемоційного стану в колективі. Зауважте, що ефект впливу на людину психоемоційного настрою колективу може бути як позитивним так і негативним, сприятливим чи несприятливим.

Окремо підготуйте питання взаємин керівника і підлеглих. Відмітьте роль керівника у формуванні здорового психологічного клімату в колективі. Розгляньте особливості взаємин по-вертикалі та по-горизонталі, з колегами, клієнтами та партнерами. Поцікавтесь змістом таких понять як психологічний терор, моббінг, босинг, виробничі конфлікти, стратегії поведінки людини в конфліктній ситуації.

Обов'язково зупиніться на питанні організаційних конфліктів. Назвіть природу та причини конфліктів в організації. Окресліть структуру організаційного конфлікту, види виробничих конфліктів. Поцікавтесь технологіями управління конфліктами в організації.

Запитання для самоконтролю знань

1. Яку роль в соціальному менеджменті відіграє управління персоналом?
2. Назвіть складові морально-психологічного клімату в колективі?
3. Якими мають бути відносини в організації «по горизонталі» та «по вертикалі»?
4. Вкажіть, які суперечності та конфлікти можуть виникати у структурі відносин «фірма – найманий працівник»?
5. Порівняйте риси, притаманні авторитарному та демократичному керівнику.
6. Для чого організаціям потрібні навчання з тимблдингу?

Практичне заняття 9.

Самоменеджмент

1. Сучасні наукові погляди на сутність самоменеджменту.
2. Закони, принципи, теорії самоменеджменту.
3. Феноменологія самоменеджменту.
4. Самоменеджмент як комплекс соціальних і психологічних технологій:
а) стратегічний самоменеджмент;
б) повсякденний самоменеджмент.
5. Кар'єра як мета самоменеджменту.

Ключові терміни та поняття: самоменеджмент, самомотивування, самоконтроль, стратегічний самоменеджмент, повсякденний самоменеджмент.

Література: [1-15], [23], [24], [25], [27-30].

Теми рефератів

1. Валеологічні основи самоменеджменту.
2. Аксеологічні основи самоменеджменту.
3. Сутність і зміст концепції раціональної організації часу.
4. Сутність і зміст акмеолого-технологічної концепції.
5. Планування робочого дня за методом “Альп”.
6. Медитація як основа технологій самоуправління в східній культурі, сутність і можливості.

Методичні вказівки

Знайомство з темою розпочніть із тлумачення терміна «самоменеджмент», який з’явився порівняно недавно. Його запропонував до вжитку директор німецького Інституту раціонального використання часу Л.Зайверт. Зауважте, що існує досить багато визначень даного поняття, в усіх випадках йдеться про постановку мети, планування роботи і розподіл часу, техніку роботи, систематизацію, організацію роботи і контроль, про питання, тісно пов’язані з власною поведінкою, з власними справами і звичками.

Проаналізуйте зміст кількох визначень : «самоменеджмент – сукупність раціональних методів і організаційних важелів управління менеджером власною працею. Самоменеджмент – це саморозвиток особистості, заснований на самопізнанні, самовизначенні, самоврядуванні, самовдосконаленні, подоланні стереотипів свідомості, самоконтролі і, як підсумок, самореалізації в обраній сфері діяльності». Таким чином це кропітка і наполеглива робота над собою з метою включити в дію весь свій творчий потенціал, максимально використовувати свої можливості і здібності.

Зупиніться на законах, принципах та теоріях самоменеджменту. Розгляньте сучасні концепції самоменеджменту (раціонального життя; обмежень; раціональнопсихологічна; раціональної організації часу; радянської людини; східна; акмеолого-технологічна). Порівняйте зміст концепцій для культур Сходу і Заходу.

Зверніть увагу на феноменологію самоменеджменту. Відзначте фундаментальні характеристики людини, закономірності соціального, біологічного і духовного розвитку людини. Розгляньте біолого-психофізіологічні, соціальні та духовні аспекти самоуправління.

Окремо зупиніться на питанні самоменеджменту як комплексу соціальних і психологічних технологій. Зокрема, поцікавтеся питанням стратегічного самоменеджменту, стратегічного самовизначення, прийняття стратегічних рішень, стратегічної самоорганізації та самоконтролю. Віднайдіть матеріал щодо роз’яснення повсякденного самоменеджменту, його функцій, засобів реалізації.

На завершення відзначте, що основна мета самоменеджменту полягає в тому, щоб максимально використовувати власні можливості, свідомо керувати плином свого життя (самовизначатися) і переборювати зовнішні обставини як на роботі, так в особистому житті.

Запитання для самоконтролю знань

1. Дайте визначення самоменеджменту.
2. Чому необхідно займатися організацією особистої праці?
3. З чого слід починати самовдосконалення?
4. В чому полягає особливість часу?
5. Назвіть основні принципи і правила планування часу.
6. Що таке денний ритм працездатності?
7. Яким чином здійснюються самоконтроль і самооцінка діяльності?

Практичне заняття 10.

Соціальне партнерство

1. Суть соціального партнерства та його роль у функціонуванні ринкової економіки.
2. Форми і принципи соціального партнерства.
3. Міжнародна організація праці.
4. Соціальний діалог як механізм колективно-договірного регулювання соціально-трудова відносин.

Ключові терміни та поняття: соціальне партнерство, соціальна злагода, соціальна держава, соціально-трудова відносини, біпартизм, трипартизм, соціальний діалог, Міжнародна організація праці.

Література: [1-15], [23], [25], [27-30].

Теми рефератів

1. Міжнародна організація праці: зміст та напрямки діяльності.
2. Соціальне партнерство між клієнтом і соціальним працівником. Посередництво.
3. Конфлікти у соціальному партнерстві.
4. Соціальне партнерство та корпоративна соціальна відповідальність.
5. Переговорний процес та соціальна відповідальність у соціальній роботі.

Методичні вказівки

Вивчення теми передбачає аналіз такого феномена як соціальне партнерство. Зауважте, що для сучасної України, яка сповідує демократичні цінності і стала на шлях самостійного сходження, дуже актуальними є питання соціального партнерства, побудови системи ефективного співробітництва. З'ясуйте суть категорії «соціальне партнерство», поясніть його роль у соціальній роботі та ефективному наданні соціальних послуг.

«Соціальне партнерство у сфері соціально-трудових відносин – це система взаємозв’язків між державою, роботодавцями та найманими працівниками, яка спрямована на узгодження інтересів та вирішення проблем, які можуть виникати у соціальній та виробничій діяльності. Соціальне партнерство також розглядають як принцип трудового права, на основі якого здійснюється колективно-договірне регулювання соціально-трудових відносин».

Розгляньте мету, базові форми і принципи соціального партнерства. Схарактеризуйте дві базові моделі (біпартизм і трипартизм), які регулюють соціально-трудові відносини. Поцікавтеся, в яких країнах вони представлені.

Окремо зупиніться на діяльності Міжнародної організації праці (МОП), яка з часу свого заснування (1919 р.) відстоює принципи соціального партнерства і соціальної справедливості. Розгляньте функції та стратегічні цілі МОП, діяльність організації на сучасному етапі.

Визначте зміст понять «соціальний діалог» та «колективно-договірне регулювання соціально-трудових відносин». Проаналізуйте Закон України «Про соціальний діалог». З’ясуйте основні принципи та рівні соціального діалогу, сторони і суб’єкти соціального діалогу в Україні, форми соціального діалогу, практичні механізми розбудови соціального діалогу на рівні держави, бізнесу та третього сектору. На завершення теми покажіть важливість соціального діалогу в роботі соціального працівника та соціальних закладів.

Запитання для самоконтролю знань

1. Який зміст Ви вкладаєте в термін «соціальне партнерство»?
2. У яких країнах представлена модель біпартизму щодо регулювання соціально-трудові відносини?
3. Назвіть функції Міжнародної організації праці.
4. Дайте пояснення поняття «соціальний діалог».
5. Дайте пояснення поняття «соціальна держава», де і коли вперше було вжито цей термін?

Практичне заняття 11.

Соціальні проекти та програми в системі соціальної роботи

1. Соціальне проектування як специфічний інструмент менеджменту.
2. Види соціальних проектів. Класифікація проектів.
3. Зміст і специфіка застосування проектування в соціальній роботі.
4. Проєкт: структура, компоненти та фактори успішної реалізації.

Ключові терміни та поняття: проєкт, проектування, проєктна діяльність, соціальний проєкт, клієнт.

Література: [1-15], [22], [24-26], [28], [30].

Теми рефератів

1. Соціальне проектування як специфічний та актуальний інструмент менеджменту соціальної роботи.
2. Соціальне проектування як галузь соціологічної науки: виникнення, сучасний стан.
3. План розробки соціальної програми. Особливості планування соціальної роботи.
4. Місія соціального підприємництва.

Методичні вказівки

Пропонована тема ставить за мету показати роль соціальних проєктів і програм в системі соціального менеджменту. Зокрема, ознайомити студентів з соціальними проєктами, їх типологією, розглянути структуру управлінської логіки при проектуванні та програмуванні. Для цього проаналізуйте поняття «соціальний проєкт» в інтерпретації різних науковців. Зауважте, що це, за визначенням С.Луків «сконструйоване ініціатором проєкту соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація або підтримання в змінюваному середовищі матеріальної чи духовної цінності, яка має просторово-часові і ресурсні межі...».

Розгляньте види соціальних проєктів та їх класифікацію. Відзначте, що проектування в соціальній роботі – це, переважно, індивідуалізована творчість соціального працівника, його особистісний стиль. Зупиніться на сучасних концепціях проектування соціальної роботи (екологічна; доктрина громадської участі; об'єктивно-орієнтована концепція; проблемно-орієнтована концепція; суб'єктивно-орієнтована концепція).

Детально зупиніться на структурі проєкту та вимогах до його написання. Зверніть увагу на структуру управлінської логіки проектування та програмування в менеджменті. Розгляньте основні етапи і принципи соціального проектування. Визначте фактори, які вплинуть на успішну реалізацію проєкту.

Віднайдіть приклади зrealізованих соціальних проєктів і програм, проаналізуйте наскільки вони стали успішними і чому. Поміркуйте, який соціальний проєкт є найзатребуванішим у вашій громаді (селі, місті), яким чином він зміг покращити життя громади.

Запитання для самоконтролю знань

1. У чому суть соціального проектування?
2. Назвіть базові принципи соціального проектування.
3. Назвіть функції менеджменту соціальної роботи.
4. Визначте фактори успішної реалізації соціального проєкту.

Практичне заняття 12.

Інформаційне забезпечення соціального менеджменту

1. Інформаційні технології в соціальному менеджменті.
2. Види управлінської інформації.

3. Інформаційне забезпечення управління організацією.
4. Інформаційне забезпечення системи надання соціальних послуг.

Ключові терміни та поняття: інформація, інформаційне забезпечення, управління, управлінська інформація, мережеві інформаційні технології, Інтернет.

Література: [1-15], [22], [24-26], [28], [30].

Теми рефератів

1. Концепція інформаційного забезпечення управління організацією.
2. Інформаційне забезпечення як механізм державного управління соціальними послугами.
3. Кібернетика як наука про перебіг інформаційних процесів.
4. Інформаційні революції: зміст, вплив на суспільство.

Методичні вказівки

В умовах інформаційного суспільства основним шляхом удосконалення управління діяльності є побудова ефективної системи інформаційного забезпечення. Будь-яке управління пов'язане із інформацією та інформаційними процесами. Інформація являє собою зв'язуючу основу процесу управління, оскільки вона сама містить відомості, необхідні для оцінки ситуації та прийняття управлінського рішення. Відсутність інформації не дозволяє керівникові здійснювати свідомі та аргументовані дії, оскільки вона служить вихідним матеріалом для теоретичної та практичної діяльності людини, розкриття механізму перетворення можливості в дійсність.

Зауважте, що з точки зору кібернетики, яка вважається наукою про перебіг інформаційних процесів, управління – це процес сприйняття, перетворення та передавання інформації. Таким чином, процес управління зводиться до роботи з інформацією, яка використовується для прийняття рішень, необхідних для підтримання системи в стані упорядкованості та реалізації завдань. Розгляньте види інформації, що використовують в управлінні. Відзначте, що будь-яка інформація зазнає ряду операцій (передавання, перетворення, обробка, зберігання тощо).

Інформаційне забезпечення управління організацією в умовах глобальної інформаційної системи – це використання інформаційних систем і технологій, тобто інформатизація менеджменту, що представляє собою технологію, компонентами якої є документаційна інформація, технічні і програмні засоби забезпечення інформаційних процесів, а також нормативно встановлені процедури формування і використання інформаційних ресурсів.

В основі інформаційного забезпечення інформаційний менеджмент, в основі якого інформатизація менеджменту або менеджмент інформатизації. Технології інформаційного забезпечення управління організацією включають елементи, до яких відносяться: документаційна інформація, персонал, технічні і

програмні засоби забезпечення інформаційних процесів, а також нормативно встановлені процедури формування і використання інформаційних ресурсів. Інформація представляє собою найважливіший фактор виробництва, який лежить в основі прийняття управлінських рішень.

Важливою складовою соціального менеджменту є інформаційне забезпечення системи надання соціальних послуг. Дослідження підтверджують, що рівень обізнаності громадськості про соціальні послуги та категорії громадян, які мають право на їх отримання є досить низьким. Як наслідок, такий стан інформаційного забезпечення унеможливило застосування комплексного підходу до надання соціальних послуг, інших видів соціальної допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати.

Отже, інформаційне забезпечення є механізмом державного управління соціальними послугами, який складається з певних послідовних процесів, технологій, практичних заходів, за допомогою яких органи державної влади цілеспрямовано впливають на систему надання соціальних послуг.

Запитання для самоконтролю знань

1. Яку роль в соціальному менеджменті відіграють інформаційні технології?
2. Назвіть види управлінської інформації.
3. Що таке інформаційна безпека організації.
4. Наскільки дієвим є механізм інформування громадян про надання соціальних послуг?

Практичне заняття 13.

Механізми соціального менеджменту на мікро- та макрорівні

1. Соціальна політика як механізм соціального менеджменту.
2. Менеджмент соціальної роботи на макрорівні.
3. Мікрорівневий механізм соціального менеджменту.

Ключові терміни та поняття: соціальна політика, соціальна сфера, полісистемність, соціальна справедливість, соціальні пріоритети, державне управління, регіональне управління, макрорівень соціального захисту, мікрорівень соціального захисту.

Література: [1-15], [22], [24-26], [28-30].

Теми рефератів

1. Соціальна справедливість як етична та економічна категорія.
2. Соціальна підтримка як вид соціального захисту.
3. Поняття та види соціальної підтримки.
4. Стратегічні пріоритети соціальної політики.

Методичні вказівки

Підготовку до заняття варто розпочати з перегляду вже пройденого курсу «Соціальна політика». Відзначте, що соціальна політика є механізмом соціального менеджменту. Складність регулювання і управління соціальною сферою науковці вбачають у її полісистемності. Одні підсистеми забезпечують задоволення духовно-фізичних потреб людини і суспільства в цілому (освіта, наука, культура, охорона здоров'я, рекреація, фізична культура і спорт), а інші підсистеми гарантують підвищення рівня життя, можливості відтворення робочої сили (соціальне страхування, зайнятість, соціальні послуги і гарантії) та поліпшення умов життя населення (громадське харчування, побутове обслуговування, зв'язок, громадський транспорт, житловокомунальний сервіс). Крім того, соціальна сфера виконує як соціальні, так і економічні функції, формуючи певний рівень добробуту і відповідну модель соціальної держави, що робить роль держави у питаннях соціального розвитку і захисту є визначальною.

У двох наступних питаннях варто зупинитися на особливостях менеджменту соціальної роботи на макрорівні та мікрорівні. Зазначте, що дії суспільства на макрорівні (державних та самоврядних структур, установ громадянського суспільства) побудовані у відповідності до принципів соціальної справедливості, створюють умови для забезпечення балансу інтересів різних верств населення та встановлення соціального порядку. Тобто, соціальна справедливість є категорією макрорівня соціального захисту населення.

Зауважте, що окрім принципу соціальної справедливості при розробці соціальної політики слід виходити із тих чи інших соціальних пріоритетів. З'ясуйте зміст поняття «соціальні пріоритети». Поміркуйте, в які періоди розвитку суспільства особливо гостро постають питання соціальних пріоритетів. Поцікавтеся, які існують рівні правового регулювання в сфері соціальної політики.

Більш вузькою дефініцією, яка використовується на мікрорівні соціального захисту є соціальна допомога. Вона по суті є системою заходів, які передбачають створення умов щодо реалізації законів, соціальних програм та забезпечення мережі соціальних установ, діяльність яких спрямована на збереження соціального статусу людини, яка з певних причин відчуває соціальні негаразди. На завершення теми розгляньте категорію «соціальна підтримка». Відзначте, що головним її принципом є адресність і публічність, що робить її категорією мікрорівня.

Запитання для самоконтролю знань

1. Чому соціальна політика виступає механізмом соціального менеджменту?
2. Продемонструйте складові менеджменту соціальної роботи на макрорівні.
3. Як Ви розумієте мікрорівневий механізм соціального менеджменту?
4. Визначте головні стратегічні пріоритети соціально орієнтованої держави.

Управління конфліктами. Супервізія та менеджмент соціального забезпечення

1. Управління конфліктами у соціальній роботі. Конфлікти в організації.
2. Суть стресу. Управління персоналом в стресогенній діяльності.
3. Супервізія та консультування як технології соціальної роботи.
4. Значення супервізії у підготовці соціальних працівників.

Ключові терміни та поняття: конфлікт, конфліктне спілкування, управління конфліктами, сторони конфлікту, динаміка конфлікту, ескалація конфлікту, конфліктогенний типи особистості, медіація, стрес, дистрес, еустрес, стресостійкість, супервізія, наставництво, консультування.

Література: [1-15], [22], [24-26], [28], [30].

Теми рефератів

1. Види конфліктів. Конфліктні емоційні стани.
2. Технології попередження конфліктів та методів їх урегулювання. Медіація.
3. Управління стресами. Стресостійкість.
4. Супервізія в соціальній роботі: зміст та функції.

Методичні вказівки

Підготовку до заняття розпочніть із поняття «конфлікт». Відзначте, що конфлікти відбуваються в усіх сферах суспільного життя. Розгляньте особливості виникнення, протікання та вирішення конфліктів. Зупиніться на типології конфліктів, класифікації розмаїття соціальних конфліктів, причинах конфліктів в організації та управлінні ними. Покажіть роль керівника у процесі врегулювання конфліктних емоційних станів людей та конфліктних ситуацій. Для цього опрацюйте поняття: «стадії конфлікту», «динаміка конфлікту», «ескалація конфлікту», «конфліктне спілкування», «конфліктні емоційні стани».

Віднайдіть матеріал щодо напрацьованих технологій попередження конфліктів та методів їх урегулювання. Відзначте, що під технологіями раціональної та конструктивної поведінки в конфліктах розуміють сукупність засобів психологічної корекції, що спрямовані на забезпечення конструктивної взаємодії учасників конфлікту, на основі самоконтролю їх емоцій. Окремо зупиніться на медіації як способі альтернативного розв'язання конфлікту.

У другому питанні з'ясуйте зміст понять «стрес», «дистрес», «еустрес». Поцікавтеся психофізіологією стресу. Відзначте, що життєдіяльність людей за сучасних умов характеризується впливом значного числа стресогенних факторів та висуває підвищені вимоги до стресостійкості та психологічних якостей особистості. Дізнайтеся, хто є засновником теорії стресу, розгляньте різновиди стресу, шляхи виходу зі стресової ситуації. Проаналізуйте специфіку управлінської діяльності в стресогенному середовищі.

Розгляньте зміст поняття «супервізія». Зауважте, що в Україні вона є малодослідженою сферою психологічної діяльності. Супервізія використовується як в консультуванні так і в менеджменті. Її можна розглядати як систему професійної підтримки спеціалістів, що працюють у сфері «людина–людина». Дізнайтеся якою є мета та завдання супервізії, основні принципи діяльності, значення супервізії в системі підготовки соціальних працівників.

Запитання для самоконтролю знань

1. Назвіть різновиди соціальних конфліктів та їх причини.
2. Дайте характеристику конструктивних і деструктивних конфліктів.
3. Чи згодні Ви з висловлюванням Д.Мейерса, що організації, в яких немає конфліктів, приречені на згасання? Відповідь аргументуйте.
4. У чому новизна супервізії як соціальної технології?
5. Назвіть етичні та юридичні принципи супервізії.

Практичне заняття 15.

Особливості управління соціальною сферою в зарубіжних країнах

1. Сучасні підходи до модернізації соціальної політики в Україні.
2. Європейський досвід країн з соціально-орієнтованою економікою:
 - а) система соціального захисту Німеччини;
 - б) специфіка системи соціального захисту Франції;
 - в) система соціального захисту Великобританії;
 - г) універсальність системи соціального захисту Швеції;
 - д) характерні особливості італійської системи соціального захисту;
 - е) польська концепція соціальної політики.
3. Управління соціальною сферою в США, Канаді, Японії.
4. Специфіка управління соціальною сферою в країнах арабо-мусульманського світу.

Ключові терміни та поняття: соціальна політика, соціальна безпека, соціальне забезпечення, соціальний захист, соціальні небезпеки, соціальних вибух.

Література: [1-15], [22], [24-26], [28], [30].

Теми рефератів

1. Соціальна безпека держави. Критерії і показники соціальної безпеки.
2. Інтегрована система надання соціальних послуг: досвід Німеччини.
3. Специфіка системи соціального захисту у Великобританії.
4. Корпоративістська модель соціальної політики: досвід Японії.

Методичні вказівки

Тема практичного заняття ставить за мету систематизувати міжнародний досвід управління соціальною сферою на прикладі країн з соціально-

орієнтованою економікою та визначити напрями застосування передового досвіду в Україні. Зарубіжний досвід регулювання соціальних відносин для України є певним теоретичним і практичним підґрунтям у розв'язанні соціальних проблем.

Відмітьте, що соціальна політика різних країн значною мірою відрізняється залежно від рівня економічного розвитку, соціально-економічної конюнктури та національних традицій країни. Світова практика визначає три найбільш розповсюджені моделі соціального розвитку держави – ліберальну, консервативну та соціально-демократичну.

Соціальний захист як багаторівнева система економічних, соціальних та правових відносин включає соціальне страхування, соціальне забезпечення та соціальну допомогу. З-поміж усіх проблемних аспектів розвитку систем соціального захисту більшості європейських країн увага акцентується, насамперед, на таких сферах соціальної політики держав, як зайнятість (боротьба з бідністю та вирівнювання рівнів доходів), пенсійне та медичне забезпечення.

Враховуючи вищесказане, зупиніться на характеристиці особливостей управління соціальною сферою в країнах європейського союзу, США, Канади та інших країн (згідно запропонованого плану).

Поміркуйте у висновках про те, як позитивний світовий досвід забезпечення ефективного соціального регулювання можна використати в Україні для розв'язання багатьох соціальних проблем та формування системи профілактичних заходів щодо виникнення соціальних небезпек.

Запитання для самоконтролю знань

1. Що таке соціальна безпека?
2. Чи потрібно країнам модернізувати свою соціальну політику?
3. Назвіть найбільш розповсюджені моделі соціального розвитку держави.
4. У чому суть консервативної моделі соціального розвитку держави.
5. В якій країні вперше бул вжито термін «соціальна держава»?
6. Досвід якої з соціально-орієнтованих країн Ви б застосували в Україні, у чому його суть. Відповідь аргументуйте.

V. Список рекомендованої літератури

Підручники та навчальні посібники

1. Гаєвська О.Б. Управління як соціальний феномен [Текст] / О. Б. Гаєвська ; Київський національний економічний ун-т. – К. : КНЕУ, 2000. - 168 с.
2. Дмитрова Л.М. Соціологія управління та організацій [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Л. М. Дмитрова ; Національний технічний ун-т «Київський політехнічний ін-т». – 2-ге вид., виправ. і доп. – К. : Політехніка НТТУ "КПІ" : Ліра-К, 2005. - 156 с.
3. Кісь С. Я. Історія вчень менеджменту : конспект лекцій / Кісь С. Я. – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2013. – 71 с.
4. Ковтун Н. С., Літовченко Б. В. Історія вчень менеджменту. Практикум : навчальний посібник. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2019. – 75 с.
5. Колбіна Л. А. Менеджмент соціальної роботи : навч. посіб. / Л. А.Колбіна. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. – 406 с.
6. Кулицький С.П. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління / С.П. Кулицький. – К.: МАУП, 2012. – 426 с
7. Менеджмент. Практикум : навч. посібник / Ю. Є. Петруня, С. П. Коляда, Б. В. Літовченко та ін. – [2-ге вид., доп. та переробл.]. – Дніпропетровськ : Університет митної справи та фінансів, 2016. – 133 с.
8. Романова Н.Ф., Мельник І.П. Соціальне партнерство/ Н.Ф. Романова, І. П. Мельник: навчально методичний посібник. - К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – 238 с.
9. Руженський М. М. Соціальний менеджмент : навч. посіб. / М. М. Руженський. – К. : ІПК ДСЗУ, 2010. – 252 с.
10. Семигіна Т.В. Порівняльна соціальна політика : Навч. посіб. К: МАУП, 2005. – 276 с.
11. Селютін В. М. Самоменеджмент : навч. посібник / В. М. Селютін. – Електрон. дані. – Х. : ХДУХТ, 2017.
12. Соціальний менеджмент : [навч. посіб.] / М. М. Руженський ; Ін-т підготов. кадрів держ. служби зайнятості України. - К. : [ІПК ДСЗУ], 2011. – 255 с.
13. Сурмін Ю.П. Соціологія управління : підруч. / Ю.П. Сурмін, І.П. Бедзюра. – К. : Освіта України, 2012. – 686 с.
14. Юрик Н. Є. Історія менеджменту : курс лекцій / Н. Є. Юрик. – Тернопіль : ТНТУ імені Івана Пулюя, 2015. – 114 с.
15. Хоронжий А.Г. Соціальне управління: Курс лекцій: Навч. посібник. – Львів: Магнолія, 2010. – 290 с.

Додаткова

16. Бех В.П. Соціальне управління у контексті саморегуляції соціального організму країни [Текст] : [монографія] / Володимир Бех, Юлія Бех, Сергій Попов ; [за наук . ред. д-ра філос. наук, проф. В. П. Беха]. – Запоріжжя : Просвіта, 2012. – 571 с.
17. Безугла В. О. Соціальне страхування : навч. посіб. / В. О. Безугла, Д. М. Загірняк, Л. П. Шаповал. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 208 с.

18. Богач К. В. Соціальне партнерство як спосіб інтеграції інтересів трудового колективу підприємства. Сучасні проблеми менеджменту : матеріали XIV міжнар. наук.-практ. конф. — К. : Нац. авіац. ун-т, 2018. — С. 82–84.
19. Васиньова Н. С. Самоуправління як метод соціального менеджменту. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3891/1/Vasineva16-17.pdf>
20. Коцюрубенко Г. М. Зарубіжний досвід реформування соціальної політики як передумови формування фінансових ресурсів домогосподарств / Г.М. Коцюрубенко // Вісник соціально-економічних досліджень [Текст]. – 2012. Вип. 2 (45). – С. 232-236.
21. Куценко В.І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання теорії і практики) : монографія / В.І. Куценко. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2008. – 818 с.
22. Котлова Л.О. Психологія конфлікту: курс лекцій: Навчальний посібник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 112 с.
23. Людський розвиток в Україні: соціальні та демографічні чинники модернізації національної економіки : колективна монографія / [Е.М. Лібанова, О.В. Макарова, І.О. Курило та ін. ; за ред. Е.М. Лібанової]. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2012. – 320 с.
24. Пачева Н. О. Соціальний капітал як основа розвитку ефективного менеджменту. Наукові праці SWORLD. 2016. №45. С. 4-8
25. Пірен М. Політико-управлінська еліта України: соціо-психологічний аналіз [Текст] : монографія / Марія Пірен ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2013. - 423 с.
26. Реформування соціальної політики в Україні: проблеми та перспективи [Текст] навч.-наук. вид. /авт. кол. В.А. Скуратівський, В.П.Трошинський, П. К. Ситник [та ін.]; за заг. ред. В. А. Скуратівського, В. П. Трошинського. – К.; Львів: НАДУ, 2012.
27. Тюття Л.Т. Соціальна робота: методика викладання [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. України / Л. Т. Тюття, Б. І. Іванова ; Відкритий міжнар. ун-т розв. людини «Україна». - К. : Ун-т «Україна», 2011. - 339 с.
28. Плечко С.П. Соціальна сфера в процесі становлення демократичного суспільства [Електронний ресурс] / С.П. Плечко // Центр перспективних соціальних досліджень. – Режим доступу: <http://www.cpsr.org.ua>
29. Лобас В.М. Раціоналізація державного соціального управління: питання теорії і практики : монографія / В.М. Лобас. – Донецьк : ДонГАУ, 2003. – 245
30. Шендеровський К. С. Управління соціальною роботою з дітьми та молоддю. Менеджмент соціальної служби : навч.-метод. зб. для спеціаліста з соц. роботи системи центрів соц. служб для молоді м. Києва / К. С. Шендеровський. – К. : [Б. в.], 2002. – 158 с.

VI. Орієнтовний перелік питань до іспиту

1. Розвиток соціальної сфери в сучасній Україні.
2. Предмет, зміст та методологія соціального менеджменту.
3. Еволюція розвитку управління в соціальній сфері.
4. Роль соціального менеджменту у функціонуванні та розвитку суспільства.
5. Сфери життєдіяльності людей як об'єкти соціального менеджменту.
6. Менеджмент як мистецтво і майстерність управління.
7. Американська та японська моделі менеджменту.
8. Критерії ефективності соціального менеджменту. Рівень життя. Якість життя. Індекс людського розвитку.
9. Основні принципи соціального менеджменту, класифікація.
10. Централізація і децентралізація в управлінні.
11. Демократизація управління.
12. Методи соціального менеджменту.
13. Система соціального менеджменту.
14. Зміст і специфіка методів соціального менеджменту.
15. Адміністративні методи менеджменту.
16. Соціально-психологічні методи менеджменту.
17. Менеджмент персоналу.
18. Самоуправління як метод соціального менеджменту
19. Організаційні відносини в системі соціального менеджменту.
20. Соціальні ресурси менеджменту.
21. Сутність, зміст і роль планування в управлінні організацією.
22. Управління організаційною поведінкою.
23. Управління персоналом в соціальному менеджменті.
24. Складові здорового психоемоційного клімату в організації.
25. Управління конфліктами і стресами в організації.
26. Мотивація в соціальному менеджменті.
27. Соціальна політика як основа управління соціальними процесами і системами.
28. Регулювання зайнятості населення.
29. Державне регулювання доходів населення.
30. Соціальні проблеми міграції і напрямки їх вирішення.
31. Соціальна політика як механізм соціального менеджменту.
32. Менеджмент соціальної роботи на макрорівні.
33. Мікрорівневий механізм соціального менеджменту.
34. Інформаційне забезпечення менеджменту в соціальній сфері.
35. Цілепокладання в соціальному менеджменті.
36. Соціальна політика та соціальне управління.
37. Управління персоналом в соціальному менеджменті.
38. Управління соціальними процесами.
39. Державне регулювання доходів населення. Показники соціальної забезпеченості.
40. Механізм державного регулювання доходів населення.

41. Соціальні проблеми міграції і напрямки їх вирішення.
42. Міжнародна міграція робочої сили як соціальне явище.
43. Соціально-економічні наслідки міжнародної міграції робочої сили.
44. Регулювання міжнародних міграційних процесів.
45. Управління в галузях соціальної сфери.
46. Соціальне партнерство.
47. Управління маркетинговою діяльністю в соціальній сфері.
48. Сучасні технології соціального менеджменту.
49. Соціальний самоменеджмент.
50. Макрорівневий механізм соціального менеджменту.
51. Менеджмент в соціальній сфері на мікрорівні.
52. Ефективність соціального менеджменту в сучасному суспільстві.
53. Особливості менеджменту соціальної служби для молоді.
54. Супервізія та менеджмент соціального забезпечення.
55. Проектування як специфічний інструмент менеджменту соціального забезпечення.
56. Управління конфліктами у соціальній роботі. Конфлікти в організації.
57. Суть стресу. Управління персоналом в стресогенній діяльності.
58. Супервізія та консультування як технології соціальної роботи.
59. Значення супервізії у підготовці соціальних працівників.
60. Особливості професійної діяльності менеджерів соціальної сфери.
61. Соціальна служба як інституціональна основа управління в соціальній сфері.
62. Соціальні проекти, програми та соціальне планування в соціальній сфері.
63. Прийняття рішення як функція управління в соціальній сфері.
64. Організаційний розвиток в соціальній сфері. Моделі управління соціальною сферою.
65. Моделі соціального захисту населення в зарубіжних країнах.
66. Сучасні підходи до модернізації соціальної політики в Україні.
67. Європейський досвід управління соціальною сферою.
68. Управління соціальною сферою в США, Канаді, Японії.
69. Специфіка управління соціальною сферою в країнах арабо-мусульманського світу.
70. Система соціального захисту Німеччини.
71. Специфіка системи соціального захисту Франції.
72. Система соціального захисту Великобританії.
73. Універсальність системи соціального захисту Швеції.
74. Особливості італійської системи соціального захисту.
75. Досвід управління соціальною сферою в країнах з соціально-орієнтованою економікою.
76. Інтегрована система надання соціальних послуг: досвід Німеччини.
77. Специфіка системи соціального захисту у Великобританії.
78. Корпоративістська модель соціальної політики: досвід Японії.
79. Соціальна відповідальність бізнесу.
80. Соціальна безпека держави. Критерії і показники соціальної безпеки.

Соціальний менеджмент [Текст] : Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань – 23 «Соціальна робота» спеціальності – 232 «Соціальне забезпечення» освітньо-професійної програми – «Соціальне забезпечення» денної та заочної форм навчання / уклад. І.В. Сушик. – Луцьк : Луцький НТУ, 2020. – 32 с.

Комп'ютерний набір та верстка:

І.В. Сушик

Редактор:

І.В. Сушик

Підп. до друку «__»_____ 2020 р. Формат 60x84/16. Папір офс.
Формат А4. Папір офс.
Гарн. Таймс. Ум. друк. арк. 2,0. Обл.-вид. арк. 2,30
Тираж 50 прим.

Інформаційно-видавничий відділ
Луцького національного технічного університету
43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75
Друк – ІВВ Луцького НТУ